

بازان : ساوه نین خرقان بخشی نین بندا میر
کندیندن، عدلیه وکیلی - علی کمالی
=====

" عاشیق رضا علی "

بازیلی تاریخ گؤسته ریرکی، آسیا، اوروپا و افریقا دا تورک لرین
هربی ونظامی قدرتلری ایلمن مغلوب اولان ملت لر، چالشیبار، آموزنظامی
مغلوبیت لرینی تورک لرین مدنیتینه و دیلمینه یوزوش کتیرماق ایله
جبران اقدیب و یفرینی دولدورسونلار، بونا گؤره، دونیا نین قورخماق،
چوروموش و پوزولموش وایکی اوزلو خودپرست اقوامی، آموز ادبی اثرلر-
ینده تورک لری قان توکن و چها وولچی و... تانیتدیرماقادا لاشیبار.
حال بوکی، تورک ملتی آموز هربی فتح لری یا ناشیندا حقیقتده علمی و تجاری
ومنعتی غلبه لره یفتیشیب و دونیا نین بیرچوخ ملت لری نین هر بیریمی-
نی بیربوچاقا سیخیلماقدان قورتاریب و قشیرمه و سیاسی حدوسدلسری
آرادان گؤتوروب و آرابیر- آرابیر مدنیت لری بیر بیرینه یا ویغلاشد -
بیریب دیر، نجه کی، تورک لرین بیر بوداغی باروت، قطب نما یا غشی کاغذ
و چا و (اسکناس) ی، بیئر کوره سی نین گون چیخاندان - گون باتانینا قدر
آپاریبار و بوگونکو مدنیتین نظامی، علمی، تجاری پایه سینی توکوبلر.
تورک لر اسلام دینی ظاهر اولاندا، اونون پخشوازینا گفدیب و آموز-
لری اونو دونیا دا پاییب و آیری ملت لره هدیه وسوقات آپاریبار، نظره
کلیرکی، تورک لرین اسلام دینینه علاقه لری اورادان باش ووروب کی اسلام
مکتبی وقران کریم، بشریت ایچون نازل اولوبدور، نه عرب، عجم، تورک،
هندی، چینی، اروپائی، آفریقایئی و آیری مخصوص بیر قوم یا ملت یا جمعیت
ایچون و بودلیله گؤره دیرکی قران مجید آیه لرینده عزیزتاری بھر (ناس) ی
مخاطب قرار و فریب و مکرر بویوروب "یا ایها لناس" و هرگز بویورما ییب
"یا ایها لعرب" یا "ایها الفارس" یا "یا ایها العجم" یا "یا ایها لترك" یا
"یا ایها الصینی" و... بوگونده اسلام قدرتیندن دیرکی، ایرانین تورک
ملتی پهلو ی لر کینمی شوونریست لر الیندن قورتولوب و آموز شیرین تورکی
دیلی ایلمن یازیب و دیلمه شیر.
گاهدان تورک لرین مدنی اوردولارینا نوح طوفانینا بنزه رطوفانلار
یوروش کتیریب و اولارین بساطلارینی بورویوب و آپاریب و اوتوبدور. بو

اولونوب، حددن آرتیق مظلوم واقع اولوبلار، ماشیقلارین هیات تارخیلاری گؤسته ریرکی، اونلارین چوخو سوادسیزیمیشلار، البته بویوغلوق ویوغسون لئوق هفتی اوتلاری تورک خلقلری نین بوغسول وعامی وعمومی طبقه سیند آبیروماییب، بلکه داها دا اونلارا یا وینلاشدیریب ویا غلایجدیروتا شیقلارین صفالی گوزلرینی اورهک لریندن قالخدیرنافا وخلق گوتله لری نین اورکله اکلشدیوماقا باعث اولوبدور.

ماشیقلار "خلقت نامه"، "وجودنامه" عنوانلاریندا بیجیم لریله اوز خلقلرینه عیانتین خط سفیرینی ترسیم اددیب واونلارا زندگانلیق یولونو گؤسته رمکده معین مثبت یاردیم لرایله یب لرخلقین دینی مسئله - لرینی آچیب وشیطانین الینی اوز اخلاقی اورگتمه لری یله باغلاما سیندا جدی آددیملار آتیمیلار، تاری حمدینده وپیغمبرلر، اولیا، اوصیا، معصوملار و اون ایکی اماملارین وصفینده گوزهل - گوزهل سوزلر سوزیلویوب و اورهک یانان انسان پرور و حقیقی روحانیلار حالاتیندا خلقین ارشادینا همت اددیلر، اوز اوستادنامه لری ایلن اخلاقی و هیاتی موضوعلاری گفنیش کوتله لره اؤگره دیب لر، قوشمالاردا - قهرمان سیمالاریندا یا غشی انسانلار دان وپیس آدما دلاردا ن نمونه گؤسته ریب لر، تاریخ، جغرافیا و بیرونی علم ی سوزله لری سوزلرینده یقرله شدیریب و اقلین اوشاقلارینا و گنج لرینه تربیت ایچون اؤگود و قریب لر، طویلاردا و یاسلاردا گوزللمه و بیتر "بیخ" اوغویوب ویا نیقلی و صدقلی سا زلاری ایله اقللار ایلن گولوب و آغلاشیبلار. تورک ایرانلیلارین مدنی و ادبی اثرلرینی ظفر و آفت لردن ساغلاتماقی باره سینده، ماشیقلارین چوخ اهمیت لی نقشلری واریمیش و بونقش ذریبا چا دان آیری دوشن ایران تورک لری باره سینده چوخ آیدین دیروگوزله چیر - پیر نجه کی، سوزون قیساسی، دتمک اولور، همدان، تاکستان، قزوین، ساوه، بویین زهرا، شهریار، ورامین، قم، تفروش و اراک تورک لری نین دیل لرینی ومدنیت لرینی قورویوب ساغلاما نلارا کثرا ماشیقلارا ایمیشلار.

ماشیقلار، کورا و غلو، شاه اسماعیل، عباس و گولگزه، ورقا و گولشا، محمد تیفارقانلی، محمود میرزا، قریب و شاه هنم، اطی و کرم، طاهر میرزا، صدی، خسته قاسیم، تلیمخان، حماسی و عشقی ناغیللاری ایلن تورک لرین قهرمانلاری نین خاطر لرینی و دیلینی دیریلدیب و سینله ره یا بدیریب و دیل لر ازبری اددیلر، ساوه منطقه سینده اله کلن بباغلاردا قدیم ماشیقلار دان،

بیرچک ،دانلی یا وانلی، گویچک یا گرچک قاراقانلی غیبعلی یه کی، دثیب
 : " قاراقان گووه نسنین آموزمالینا * اونون غیبعلی تک سخندانلی وار "
 قارشی گلیریک ،اما ساوه نین معاصر عاشیققلاری نین بیرعه ده سی کی
 چوخلاری دا حق دونیا یا گئدیبلر بونلاردیرلار : کرفیسللی :عاشیق محمد
 علی- شاهسون کندلی :عاشیق علیجان - سنگک لی :عاشیق رضعلی ،عاشیق -
 محمدحسین ،عاشیق معصوم هنرمندی ،عاشیق محمدحسن هنرمندی - مرغی لی :
 عاشیق عبدالله (دوغما کوروموش) ،عاشیق میرزا حسین ،عاشیق بیرام ،عاشیق
 مهرعلی - زنبهرلی :عاشیق تیمورخان ،عاشیق اسماعیل ،عاشیق میساک ،
 عاشیق آشوت ،عاشیق وارتان عاشیقی- حریقانلی :عاشیق علی وئردی ،
 عاشیق سبزلعلی - یوخاری چاناقچی لی :عاشیق ساوالان ،عاشیق سامور ،عاشیق
 سیواک - ، اردمینلی :عاشیق حاتم ،عاشیق علی - آشاقا چاناقچی لسی :
 عاشیق نظرعلی ،عاشیق حیدرعلی ،عاشیق رجب جوانشیر- آق قلعه لی :عاشیق
 سهلعلی - کهک لی :عاشیق علی - علیشاهی :عاشیق یوسف - بیره لی :عاشیق
 اسماعیل شاهمرادی - ازبیزان لی :عاشیق علی - کشگیرلی ویشنگی کندلی
 :عاشیق شوماور- لارلی :عاشیق بهرام ،عاشیق سووامان - پیغمبرلی :عاشیق
 فرمان - وارا مالی :عاشیق فرجالله - زاویه لی :عاشیق محرم سلمانسی ،
 بندچالیلی :عاشیق یوسف سلیمانسی بیگدلی- صوفلرا ئلیندن :عاشیق محمد-
 علی زمانسی وبالخره عاشیق مسیح الله وعاشیق بالاخان وباشقالاری .نجه کی
 آدلاریندان درک اولونورسا وه عاشیققلاری نین بعضی لری ارمنی دیرلر ،
 ارمنی لری ائله کی محله شایع دیرشاه عباس ارمنستاندان خرقان اولکه
 سینه کؤچوتدوروبدور ،لزگی احمد ،خویلو وارطان او مشهورارمنی لردند-
 بیرلر کی ،تورک لردن محبت گؤروب وتورک ادبیاتینا درین علاقه تاپیب و
 اؤزلری تورک شاعرلری وعاشیققلاری سراسینا داخل اولوبلار ،ساوه منطقه
 سینده ده ارمنی لرتورک ادبیاتینا علاقه باغلایب وبودیلی یاغشی اؤگ
 ره شیب وحتی دیلیمیزه رواج ورونق وئرلردن اولوبلار ،ارمنی تورک
 عاشیققلاری بیزیم خلقیمیزه و دیلیمیزه قوللوق ائدیبلر و قارشیسندا
 خرقان تورک لریندن چوخ احترام گؤروب لروبووا یکی قوم قرنلر بویوقونشو
 اولوب بیر- بیرلی ایلن یاناشی یا شاییب و شیرین ویاغشی وجالب مشترک
 خاطرلر یارادیبلار .خرقان ارمنی لری تاریخ صحنه سینده ده اؤزلرین گؤ-
 سته ریب مشروطه انقلابیندا ،یهرم خان بایراکی آلتینا پیغیشیب وآزادلیغا

قوللوق ائله یب لر، بو ارمنی لردن ایکی کیشی بیر کدخداسا والان بیر ده عم اوغلو سو جهانگیرخان - یهریم خانین مخصوص قوروجولاریندان ایمی - شلار، خودان آدلی بیر آیری ساوه لی ارمنی ده یهریم خانین ارمنی مجاهد لرینده نیمیش .

خرقان ارمنی لر ایچینده هامی دان باشقا و آدلیم عاشیق "شوماور" دیر، شوماور اوجا بویلو یوموش، ائله کی بویو ایکی آرشیندان دا آرتیق ایمی ش، قیافه سی ده چوخ قشنگ و بیقلاری دا چاخماقی ایمی ش و حددن آرتیق جگرلی و شجاع ایمی ش و دئییه نلره گوره بیر سفردی اون ایکی اوغروا ونو یولون کسر لر ولی او، اوغرو لارین ها میسینی ووروب و بیر یسینده اولدورر، عاشیق شوماوردن بیر آیری دشمه لی خاطر ده بودورکی اخرقانین مصرقان کندینده عاشیق تیمورخان ایله طوی دا چالیب و اوخیا رمیش کی، خبر گلر قزاق دیویزیونونون رئیس و خرقانین بعضی کندلری نین صاحبی "سروار - همایون" مصرقانا وارد اولور، عاشیقلاردان ایسته بیر لرکی، سردار همایون "پشوازیننه گئدیپ، اونون حضوروندا چالیب و سوزو سازیله اونا خوش گلدین دئسینلر، عاشیق تیموری، سردارین دبدبه و کبکبه و هیبتی نین سهمی باسار و کئری یه قاپیدار، آما عاشیق شوماور تمام شجاعت و گولرا وزله گوزه ل سازچالاجالا حال مناسبی "تلیمخانین" نقطه سیز سوزلریندن بیر سردار قافیه لی شعری اوخورکی، چوخ جالب و آموزیفرینده واقع و قابل توجه اولار، تلیمخانین سردار قوشماسی بودور :

سردارا گرهک

* سوودا دا اولماسا سر، دارا گرهک	* گرهک، گورول، وارمک ما هرولارا
* ما هرولار مدام سر، دارا، گرهک	* سورمه لی، و سمه لی اولدو جا مامدا
* حسودا کم مهر و سرد، آرا گرهک	* ملول اولما، دلدار درده ام دگول
* اصل اولماسا، صالح اولور کس مگه ؟	* اودم دورار مسلسل لر، اسمگه
* آس و کسمک اولور سردارا گرهک	* مراد هر دم و ورور آس و کسمگه
* وئرسه دردوالم سراسر آلم	* گؤک کلاهم، اما سراسر آلم
* کاس و سلم و تور، سردارا گرهک	* حکمه رام اولدولار، سراسر عالم
* کسر ادا دی، عالم لرده آد اولسا	* "طلم" مطرود آداملاردا، دادا اولسا
* حسودلاز و ورولا، سر، دارا گرهک	* اگر عدل و عالم لرده داد اولسا

(* شاعر یونندان اؤتروکی، بو شعرده نقطه داخل اولماسین اؤز آدی اولان "تلیم" سوزونو دسته لی "ط" ایلن یازمیشدی .

بوخاریدا آدلاری چکیلن عاشیقلار چوخدری سوادسیزا ولوب و اموزلری ده شاعر دگیلمیش لر بلکه آیری عاشیقلارین سوزلریندن سؤیله بییب و استفاده افده رمیشلر ولی بعضی لری ده غیبعلی، مهدی و سنگک لی رضعلی یا عاشیق رضعلی کیمی شاعریمیشلر .

عاشیقلار ادبیاتی شفاهی اولدوغونا گوره نئچه خصوصیتی وار :

بیر خصوصیتی بودورکی، دیلدن دیله گئچنده چوخ تغییرتا پیب و عبار - لری و گاهدان دامصراعلاری و بیت لری دگیشیلیبیدیر و بیر آیری حالتی ده بودورکی، یا شاییش حادثه لری و سوادسیز عاشیقلارین دونیادان گئتمه لری چوخ سوزلری اونلارین اموزلری اینله تورپاق آلتینا آپاریبیدیر .

سا وه محالی نین معاصر شاعر - عاشیقلاری نین چوخ آدلیمی سنگک لی "عاشیق رضاعلی" دیر. رضعلی، سوادسیز اولسادا شاعریمیش و گؤزه ل قوشما لار یا رادیدیرکی، دؤشدن - دؤشه و دیلدن - دیله اونون سوزلری نقل اولونور، سنگک، سا وه نین مزلقان - مزدقان (نوبران) بخشی نین قوپا یا (کوهپایه) کندلریندن بیریمیسی دیرومرغی "تلیم خان کندی" کندی نین قوزئی (شمال) سمتینده قرار توتوب و بوایکی کندین تورپاقی بیربیر - ینه یا پیشیق دیر، بوکندین اها لیمیسی چیلخا تورک و چوخ مهربان و قوناق سفوهندیرلر و کندا اموزو بیریاغشی منظره لی یئرده واقع اولوب و مزلقان جلگه سینه باغیر، او جادا غلاری و دورنا گؤزلو بولاغلاری و صفالی باغلاری واردیرکی، بییزیم امی و سوادسیز عاشیق - شاعریمیز "رضعلی" بورادان باش قووزا ییب دیر .

"عاشیق رضعلی" ۶۰ - ۵۰ ایل بوندان قاباق (باتمانی یئددی قرا - نلیقدا) فوت اوله بییب رضعلی اورتا بولو و شیرک ساققاللی ایمیش کی گاه دان دابوباره ده اونونلا باش - باشا قویوب، ظرافت ائدیرمیشلر نئجه کی "حسین" آدلی سنگک لی بیر آیری شاعر مناظره لرین ده رضعلی یه خطاب بئله دئیب :

بو قیل لر و قاللار نه دی ؟
 جدام امولدورسون او بدی
 قجیر دگیل سرکرده دی
 "کوسا قاداش - کوسا قاداش"
 جوانلیقیندا، قیرمیزی مخلصدن دون "اویم" گئیهرمیش و اویمانین
 یا غاسی ایپکدن ودالی بوزوم - بوزوم و بورکوکه چه دن اولارمیش، یای دا
 "هورمه کالاش" و قیشده دمؤستک "گئیهرمیش" (*).

(* دؤستکی سیغیر (امکوز) دریمی نین گؤنوندن قشیره رمیشلر .

رضاعلی نین آتاسی غلام "غلامعلی" اوجا بویلو و بوجهتدن او اولکده
 آدلیم ایمیش (مشهورا ایمیش) نجه کی، مرغی لی جعفر دانی آدینا بیر کندلی
 اوکوزونو بجه رماق و ساغلاماق ایچون بیر ایل قیشدا عاشیق رضعلی یه
 تاپشیرار و سیغیر "کنفت" له شیب و عجیز اولدوقونا گوره عاشیق رضعلی
 بیر بئش بند دغیب کی، بیریندن بودور :

بولاق باشی خوروزونان تویوقدو حیوان سیغیر اونوگورچک هووغدو
 گویه بولود گلیبها واسووخدو جانین آل دیشینه گئچ قان آلیم
 بوخبر جعفر دانی قولاغینا چا تیب، مرغی تلیم خان اولاده سیندن او-
 لان میرزا مرادخانان ایسته ییب کی، عاشیق رضعلی یه جواب و فرسین، او
 دا بیر بئش بند لیک جواب و فریب او و شعرده رضعلی نین آتاسی نی اوجا
 بویلو اولدوغونا گوره "شام گولگه سی" آدلاندیریب و دغیب :

سنگ ده دغیب جوشوشان جوشوب سن حددن آشمیشان
 یاغشی گیریمه دوشوشان شام (*) گولگه سی غلام اوغلو

قیسا سوزبویکی، عاشیق رضاعلی اوغلو دوروا ونلارین آتاسی،
 بابالاریندان هله لیک بیزیم الیمیزه مشخات یفتیشمه ییب دیر. رضاعلی
 آسیه خانم آدلی بیر قادینینان ائوله نیب و ونلاردان ایکی اوغلان بیر
 بیر محمدخان رضاعلی و بیر علیخان رضاعلی آدینا عمله گلیب لرکی، محمد
 خانان عباس و عباسدان علی و علیخان رضاعلی دان داستاره و بی بی ناز
 آدیندا ایکی قیز خلقی توره ییب لر.

رضعلی نین بیر قارداشی، نورعلی آدیندا سا و ادلی و "ملا" ایمیش و
 رضعلی دغیه ن شعرلری قلمه آلامیش، اما روزگارین عجیب ایشلریندن بیر
 ده بودورکی، "ملا قارداش دان" هئج اثر قالماییب ولی "سوادسیز قارداش
 عاشیق رضعلی" دن بیر دیوان یاغشی - یاغشی سوزلر قالیب دیر. رضعلی
 نین اولکی قادینی پریزاد آدیندا ایمیش کی، گنجلیق زماننی فوت اقدیب
 و بئله کی سنگکین قوجا لاری، مخصوصا "عاشیق محمد حسن هنرمندی" نقل اقدیر
 دی او خانیمدان سنگکدن بیر "چره ک" "ملک رضعلی یه ارشیه یفتیشدیر .

شاعرلیق بیر اقله هنر دیرکی، یالنیز، انسانین فطرتینده اولور، عاشق
 رضعلی چون یا زماق و اوغوماق بیلمزیمیش، او فطری و طبیعی و خدا و شرکی
 بی حالت اوندان چوخ گوجلوا ایمیش و بوخا صیتینه گوره، طبیعتده چوخ باغلی

(*) شام = کاج آغاجی :

ایمیش و سۆزلرینده ، داغلاردا ن ، باغلاردا ن ، چایلاردا ن ، بولاقلاردا ن چوخ .
تعریف و توصیف ائدیپ دیر . دفا ق اولورکی ، رضعلی طبیعت شاعری دیی
داغلار باره سینده ملاحظه بویورون کی ، نه گوزه ل سؤیله میس :

داغلار

گورول قانغیب یوواسیندان	بیر سیزی دولانا داغلار
گزه چای و چمن لری	چشمه ز ده سولانا داغلار
گنججه - گونوز ، یثیه رم غیم	سازیم اولوب منه همدم
نه اوتوروبسوز خاطر جم	باغمیرسیز بویانا داغلار
مدام سیز نازو ، نعمتلی	با هاردا باغیز جنتلی
دوققوز آی سالی ، صحبتلی	اوج آییز ویرانا داغلار
هانی یارو یولداشلاریز؟	سیزیلدا بیر قارداشلاریز
اوچوبلار طوطی قوشلاریز	گفدیبلر آرانا داغلار
دئمه سین لر من دلی یم	دیندیرسه لر چوخ دولی یم
تانی یین سیز "رضعلی" یم	و فرمه یین بورانا داغلار

رضعلی ائل شاعری دیر ، گورون چوللر ، ائلر ، گوللر ، چایلار و سئلر
وصفینده نه یاغشی سؤیله ییب ؟

چول وقتی دیر

دلی گورول ، پرواز ائیلر	دی دور دولان ، چول وقتی دیر
گفت گزگینن سرحدلری	قونار ، کؤچر ، ائل وقتی دیر
هاوا بیلدیردی قیشینی	با هار اونون همنشینی
بولود آلدی داغ باشینی	چایلار جوشار سئل وقتی دیر
هئج بیلمه رم منه نولوب ؟	سارالیب گول رنگیم سولوب
شیدا بولبول ، هاردا قالیب	نه دن کلمه ز ؟ گول وقتی دیر
"رضعلی" حالینا آغلا ،	یا مان گونو ، یاغشی چاغلا
دور آیاقا یوکون باغلا	کاروان ، گقدر ، بول وقتی دیر

سنگک کندی یا رآباد - زنبر - حمارچایی - لار - یفنگی کندوچا ناچی
کندلرینه کی ، گفچن ایللرده بوکندلرده ارمنی لر یا شایا ردی لار قونشو
اولماقا خاطر و تورک ائلری نهن بشریت واقلیت لرین حقوقونسا و